

Трибуна депутата: точка зору — дослівно

ШПАНІВ У ПЕРШІ ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

Відгрімилі бої на заході. Солдати почали повертатися з фронту до своїх рідних домівок, адже їх з нетерпінням чекали батьки, дружини, діти. Не всім після Перемоги судилося дочекатися цієї щасливої миті. У відповідності з Кримською конференцією керівників західних великих держав ССР, США і Великобританії, яка відбулася в лютому 1945 року в Лівадійському палаці біля Ялти, Радянський Союз мав вступити у війну з Японією через три місяці після капітуляції Німеччини. На Далекому сході радянське командування навіть у найважчі періоди війни змушено було тримати понад 40 дивізій, але для широкомасштабної наступальної операції на Квантунську армію, яка налічувала понад один мільйон чоловік, потрібно було додатково задіяти значні військові сили.

У війні з Японією прийняли участь і наші шпанівські хлопці Польща Іван Андрійович, Павлюк-Тарасюк Олександр Зіновієвич та ін. Із спогадів ветерана 2-х воєн Павлюка - Тарасюка О.З.: Не довго ми відпочивали після дня Перемоги. Нашу артерійську бригаду завантажили на військовий ешелон і вже в дорозі дізнались про цілі нашої поїздки. Шлях далекий - не одна тисяча кілометрів і тривав він більше двох тижнів. Наступати на японські позиції доводилося в непростих умовах, - кругом сопки - висоти з добре укріпленою обороною ворога, земля суцільний камінь. Вся надія була на авіацію та артилерію. Ворожі солдати запекло оборонялися. Ми на собі відчували високий самурайський дух противника. Військові дії на Далекосхідному фронті тривали менше одного місяця. На їх перебіг значно вплинуло атомне бомбардування американською авіацією японських міст Хіросіма і Нагасакі. 2 вересня 1945 року Японія підписала акт про беззаперечну капітуляцію. Дорогу ціну заплатила Україна і громада села Шпанів за Перемогу в другій світовій війні. Майже 70 чоловік, а це понад 50% мобілізованих шпанівських хлопців залишилися спочивати вічним сном на чужих землях. Похоронки на загиблих бійців приходили з виликим запізненням, до пів року і більше. Так на мого батька Семенюка Константина Потаповича, який загинув в Прибалтиці 28 листопада 1944 року, повідомлення прийшло в кінці березня 1945 року, і за цей період перестали приходити фронтові листи. Коли проходила пошта по вулиці у селян завмирало серце - яку на цей раз звістку він принесе, чи лист написаний рукою солдата, чи сухе повідомлення «Ваш син (муж) проявив високе імужество и героизм погиб смертью храбрых и похоронен...». Отримавши такі звістки матері та жінки надвдали чорні хустки і тривалий час їх не скидали, хоч в душі тіла надія, що солдат попав в полон або лежить важко поранений у гос-

ла для німців коношнею. За різними покупками селяни ходили в Рівне. В місто вело три дороги. Найбільш привабливою і короткою була дорога вздовж залізниці, друга дорога проходила повз залізничну «будку» через село Тютковичі, третя - польова дорога була в напрямку сучасного льонокомбінату на окраїну Рівного до села Видумка. Там знаходилася районна лікарня і була відведена постійна територія, де щотижня функціонували базари. Там селяни продавали - купували різноманітну сільськогосподарську продукцію. Під час війни майже всі підприємства в м. Рівне та й в Україні були зруйновані і придбати предмети повсякденного життя можна було тільки на базарі. Одного дня мама взяла мене, трирічного хлопчика з собою на базар. Тодішній базар нагадує мені базари недавніх 90-х років де можна було багато чого купити і обміняти. Люди виживали як могли. Але мені запам'яталося інше, - на базарі була величезна кількість покалічених людей без рук, без ніг. Більшість безногих фронтівиків пересувалися на тачанках колесами яких слугували шарикопідшипники. Рушійною силою були короткі палки з ризиновими наконечниками якими ці покалічені люди відштовхувалися від землі. Багато з них кричали, рекламуючи дрібний товар, інші просили милостиню. І таке можна було побачити в різних містах та містечках України. Згодом цих калік на вулицях та базарах не стало, адже вони своїм видом псували загальну картину післявоєнної ейфорії та напевне показували якою дорогою ціною нам досталася перемога над фашизмом, а можливо прорахунки та бездарність командування, яке послало їх в бій під ураганим вогнем ворога. Часто без відповідної артилерійської та авіаційної підготовки.

За інформацією з преси цих калік-інвалідів війни відправили у спецсанаторії на Півночі Росії, були публікації, що їх на баржах потопили в північних озерах. Мені особисто в усе тяжко повірити.

Не зважаючи на закінчення війни, спокою в нашому краї не було ще тривалий час. В західно-українських областях розгорнулася справжня партизанська війна очолена ОУН-УПА. На території Рівненського району, між селами Клевань - Оржів перебував штаб командування партизанськими загонами групи «Північ» очолювана Климом Савуром і біля 60 жителів нашого села приймали активну участь в повстанському русі. До 1944 року повстанці вели активну боротьбу з німецькими окупантами, а після вигнання німців з наших земель вони чинили опір політиці «радянської» нашого краю. На початку 1945 року перший секретар ЦК Компартії України Микита Хрущов двічі побував у м. Рівному, де поставив вимогу місцевому керівництву - розробити план ліквідації повстанського руху. З цією метою на початку лютого 1945 року п'ять тисяч військ особового складу НКВД було кинуте на боротьбу з повстанцями. В результаті цієї військової операції був

Фронтовики які повернулись з війни ще довго ходили у військовій формі. Памятаю випадок: Удвір зайшов солдат і попросив напиться води. Я кинувся прожогом в хату зі словами – мамо! тато повернувся! Мама пташкою видетла на подвіря, стала перед солдатом як вкопна зі сльозами на очах. Не судилося...

До домівки кожного солдата який повертався із фронту постійно заходили рідні і близькі односельчан про яких давно не було ніяких звісток і навперері розпитували, можливо бачили мого Миколу, Степана, можливо чули шось про нього. Але не про все можна було і розповісти, інколи слово вражало сильніше зброї. Так Гання Семенюк отримала повідомлення, що її чоловік Микола (рідний брат мого тата Констянтина) пропав безвісти на фронті і його однополчанин Литвинюк Степан не зміг вдові розповісти гірку правду. Про останні секунди життя Миколи Семенюка він розповів моїй мамі: «Ми наступали на німецькі позиції, Микола біг справа за 20 метрів від мене. В цей час в тому місті розірвався ворожий снаряд і утворилась глибока воронка...» Моя мама теж не змогла розказати цю гірку правду Ганні Семенюк і та жила надією багато років після закінчення війни.

Тим часом в селі та м. Рівне почало налагоджуватись мирне життя. В Шпанові знову відкрилась семирічна школа. Вчителі перед цим декілька днів чистили майбутні класи від кінського лайна, бруду та сміття, так як більше року школа слугува-

ліквідованим штабу вбитий в районі Оржівських хуторів командуючий УПА на Волині Клим Савур. У цих не рівних боях загинули десятки українських патріотів з сіл Шпанів, Великий Олексин, Малий Олексин, Зозів, Хотинь. Окремі озброєні групи (бойвки) продовжували боротьбу до 1953-55 років. З метою повної ліквідації повстанського опору влада вдавчалась до дискредитації повстанського руху

З роповіді ветерана війни Бондара Миколи Михайловича який проживав на вулиці Лука (сучасна вулиця Лісова): «Повернувшись з фронту я не відчув ні радості, ні спокою на нашій вулиці і в селі. Ночами не припинялись грабежі мирного населення, по селу поповзли чутки: «грабують бандерівці». Ці чутки дійшли до місцевої бойвки повстанців. Вони організували засідку і декілька днів чатували біля млина при вїзді на вулицю. Опівночі войшли 3 постаті, навантажені великими лантухами, на шії вісіли автомати. Повстанці миттєво розбрóли мародерів і заставили повернути награване майно, заходячи з хати в хату пояснюючи при цьому, що це справа рук переодягнутих бійців НКВД, з метою дискредитувати повстанців і викликати зневагу у населення».

Ярослав СЕМЕНЮК,
депутат Рівненської районної
ради, фракція "Батьківщина"

(Далі буде)

Трибуна депутата: точка зору — досвідно

ШПАНІВ У ПЕРШІ ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

(Закінчення. Поч. у № 34).

Після цієї операції повстанці розстріляли цих перевертів на ставкових валах біля замку. На ранок про це подію стало відомо голові сільської ради і він зателефонував до районного керівництва, а звітні поступила команда - привезти вбитих на підводі в Клевань. Через деякий час я (Бондар М.М.) приїздив у Клевань, щоб отримати довідку і на краю кладовища побачив три свіжих могили, де на дерев'яних облісках було написано: старшина НКВД..., сержант НКВД..., молодший сержант НКВД... Погиб в бою з українськими буржуазними націоналістами.»

Були жертви серед мирного населення. Влада жорстоко мстила всім до кого була навіть підозра про допомогу повстанцям. Часто невинних людей судили за фальшивими доносами, а рідних вислали до Сибіру, Казахстану, північні ГУЛАГи. Загиблих, померлих від ран членів руку опору рідні навіть не могли похоронити, по-людські поховати. Пригадує розповіді моїх добрих знайомих про сім'ю жителя села Шпанів, яка згодом пересіла в село Тютюковичі (з гуманних причин прізвище не називаю). В них загинула дочка, яка була сестрою милосерда в повстанському лазареті. Батьки оплакали рідно доньку і відразу вночі поховали в своєму саду. Згодом батьки померли, помер рідний брат, нащадки продали хату, але перед продажом шукали могилу щоб останки перепоховати на кладовищі. Перерили садок, могили не знайшли...

Чергове потрясіння пережила Україна під час третього голодомору 1946-47

років, який охопив 13 областей. Жертвами голоду стали до 1-го мільона осіб, в тому числі в східних областях до 600 тисяч чоловік. Багато людей знаходило притулок в поїздах на західну Україну де ще не було колгоспів. Через наше село щодня проходило десятки голодуючих. На в'їзді в наше подвір'я по вул. Гора впавав знесиленний від голоду чоловік. Я покликав маму. Мама винесла з хати чашку чаю та кусень хліба, він жадібно накиннувся їсти хліб. Мама просила чоловіка їсти повільно малими кусочками бо ковтаючи неперезжовані хліб можна навіть померти. Після цієї скромної трапези чоловік зі сльозами на очах дякував мамі, примовляючи при цьому, що багато днів нічого не їв і показуючи на мене сказав: «Цей маленький хлопчик мене спас і я буду молитись за нього».

Згодом мама не раз нагадувала мені про той випадок акцентуючи при цьому, що хліб найбільший скарб на землі і його потрібно цінувати понад усе. Вивчаючи історичні матеріали післявоєнного періоду я був здивований, що в той не легкий час СРСР надавав продовольчу підтримку країнам Східної Європи і навіть Франція отримала 600 тис. тон зерна.

Тодішній перший секретар ЦК КПУ України М.С. Хрущов просив у Йосипа Сталіна частину продовольчого зерна з Західної України направити голодуючим Сходу та Півдня України, на що отримав категоричну відмову. Більше того після цього Хрущов М.С. був звільнений з цього поста, а його місце зайняв ставленник з Москви Лазар Каганович.

Ярослав СЕМЕНЮК,
депутат Рівненської районної ради, фракція "Батьківщина"

Валерій ВОЙТОВИЧ

ПОГОРИНСЬКІ МАНДРИ

Документальна повість

(Продовження. Поч. у №№ 52, 55, 57-58 за 2011 рік, №№ 1-3, 5, 10-15, 19, 24-26, 28, 34).

Помандрували навпростець з Юрком через замкнуту снігом річку Суву спочатку до костелу. Аж двічі хекалося у грудях, коли піднімалися крутими схилами. Здавалося, ось вони — стіни. Але тут на нашій шляху виріе насипаний півкільцем земляний вал, за яким ще і до сьогодні зберіється триметрові глибинні рів. Далі ще два десятки метрів крутого відкосу, і лише потім ми потрапили до підніжжя колись могутніх кам'яних стін. Тепер від тих надійних стін, які колись оберігали своїх володарів, залишилася лише одна величезна кам'яна брила.

Боже, а з гори вже такий красивид, що дух забиває від наповнених по вітряк вражень!

Та прийшла пора залишити гордовиті руїни. Юрко сідає на сніг і весело з'їжджає з гори.
— Так швидко! Теж так робити, бо зійти не просто. Сміємося від таких наших санчат. Колись у дитинстві так само катався на сідниці. А тут у таких чорних пальто аж до самих п'ят...

хурделиці, бо все ніяк не може втриматися від цієї казкової спокуси.

Ось і знаменитий Грabisький Вал. Піднімаюся засніженими валами до церкочки, яка вигулькнула ніби ненароком. Здалося, що вона й прагнула, щоб Мандрівник ахнув від її чаруючої неповторності.

Славне місце вибрав Предки для своїх божих одкровенень. А ще славно, що надворі Зимонька-зима. І зовсім це не товста баба, як то пишуть у казках: голова — з діжку, уста — як відро, замість волосся звисають довгі сопляки; брови — крижинки, а вії — сніжинки; ніс кістлявий, для неї холод — як для нас тепло. Для Мандрівника нині — це справжній красуня. У Зимоньки з крижаним блиском в очах — неперервела краса! Душа прагнула зустрітись із нею. І ось я тут — посеред світу Грabisького Валу.

РІВНЕ-МАЙСТЕРНЯ,
30 ГРУДНЯ 2010 Р.,

ЧЕТВЕР

Цього дня ще більше розгулялася Метелиця. Учора ховався від цієї чарівниці, а насправді трохи було і не так, — бо радів,

ника Олександра Самчука. Владилі розкішні пагорби заметені снігом, і навіть там — величні та помпезні бо-вняють поодинокі сучасні будинки.

Із Нового Двора й відомий рівненський архітектор Михайло Пасічник, якого зустрічаю разом із дружиною у драмтеатрі, де відбувалася презентація нової книжки Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». Не вмістилися всі бажані на зустріч з відомою поеткою. Навіть на сходах сиділи люди. Дивні речі творилися із запрошеннями. Щоб обласна державна наукова бібліотека не отримала жодного, спілка письменників — 4, на філологічний факультет гуманітарного університету — жодного і т. д. Повен зал, а студенти, на зустріч з якими так чекала Ліна Костенко — всі на вулиці біля встановленого телекрана.

Чарівна жінка! Найвизначніша сучасна українська поетеса. Славно перепелілася Погоринські мандри із такого знаменного подію.

РІВНЕ, 31 СІЧНЯ 2011 Р.,
ПОНЕДІЛОК

— Слава Ісусу! Ваше високе пресовцтво, шановні чесні отці...